

МОТИВАЦІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОСТІ В ТРУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ

УДК 378.662.013

*Олена Філонич, старший лаборант кафедри технічної фізики та математики,
аспірант кафедри трудового навчання та креслення
Інституту гуманітарно-технічної освіти, заочної форми навчання
Анатолій Касперський, завідувач кафедри технічної фізики і математики, професор
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ*

МОТИВАЦІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОСТІ В ТРУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ

У статті дається визначення поняття “молодь”, “самостійна трудова діяльність”, “особистість”. Розкриваються основи формування у молоді основ творчого мислення і засвоєння знань з економіки. Визначається суть і особливості спільної діяльності школи та сім'ї в сучасних умовах, їх місце в системі естетичного виховання молоді.

***Ключові слова:** молодь, самостійна трудова діяльність особистості, особистість, економічне мислення, естетичне виховання.*

Лит. 3.

Постановка проблеми. Об'єктивне прискорення науково-технічного і соціального прогресу, кризові економічні, екологічні, демографічні, політичні та інші явища, що виникли у сучасному світі, неминуче позначаються на системі освіти, загострюють протиріччя і труднощі формування молодого покоління. Традиційні педагогічні засоби виховання, змісту й організації навчально-виховного процесу все частіше не спрацьовують. Через невідповідність темпів і характеру соціальних та педагогічних процесів виникають суттєві протиріччя в педагогіці.

Найважливіші з них виявляються у нездатності освітньо-виховних закладів, по-перше, впливати на дитину для формування цілісної, а не “часткової” особистості, по-друге, у невмінні педагогічних працівників враховувати індивідуальні, вікові та соціо-біопсихологічні особливості вихованця, неповторність особистості кожного.

Перебудова мислення, переорієнтація ціннісних орієнтацій нашої молоді йдуть поки що повільно. Нові ідеї засвоюються часто лише формально, без переконаного втілення їх в трудову діяльність. При цьому по-новому повинна будуватися і система трудового виховання учнівської молоді, менше за все схильної до впливу старих негативних стереотипів щодо трудової участі у виробництві, негативними особливостями яких може бути прояв безвідповідальності, інертності і т.інше.

Найкращим засобом навчання служать завдання, які викликають в учнів теоретичне або практичне ускладнення, пов'язане з певним протиріччям. Таке навчання можна вважати

проблемним, з використанням різних форм запитання, задач або практично-розрахункового завдання.

Аналіз досліджень і публікацій. Результати аналізу педагогічної теорії та практики показують, що мотиваційні та соціально-економічні передумови реалізації творчості в трудовій діяльності молоді в умовах профільної технологічної підготовки залишаються ще мало дослідженими.

Питання професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання приділено увагу в дослідженнях таких вчених, як С. Батищева, Є. Білозерцева, Ю. Васильєва, М. Жиделева, В. Зінченка, О. Катерника, М. Корця, Є. Кулика, В. Мадзігона, У. Нішаналієва, В. Сидоренка, Б. Сіменача, Г. Терещука, Д. Тхоржевського та інших.

Дослідження сутності творчого процесу, творчої особистості та особистісного підходу в розвитку творчого потенціалу учнів (Е. Боно, М. Вертгеймер, Л. Виготський, О. Леонт'єв, В. Моляко, Я. Пономар'єв, С. Рубінштейн, П. Якобсон), психологічної структури особистості (Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонт'єв, К. Платонов, С. Рубінштейн, З. Фрейд), діагностики творчих здібностей школярів (А. Анастазі, Л. Бурлачук, Дж. Гілфорд, В. Рибалка, П. Торренс), організаційних форм залучення учнів до творчої діяльності та методів розвитку їхніх творчих здібностей (Г. Костюк, В. Моляко, І. Волощук), специфіки творчої діяльності управлінського характеру (Г. Альтшуллер, А. Антонов, Г. Буш, І. Ільясов), особливостей управління у сфері бізнесу (Е. Пітерс, Б. Сінто, Н. Тачі, Л. Якокка), залучення старшокласників

МОТИВАЦІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОСТІ В ТРУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ

до підприємницької діяльності (В. Мадзігон, М. Вачевський, С. Мельников), умов реалізації змісту технологічного профілю навчання у старшій школі (М. Корець, Г. Левченко).

Мета статті. Теоретично обґрунтувати мотиваційні та соціально-економічні передумови реалізації творчості в трудовій діяльності молоді, а також аналіз ключових понять означуваної проблеми, їх місце і роль в сучасній школі.

Виклад основного матеріалу. Молодь – соціально-демографічна група, відокремлена на основі сукупності вікових характеристик і особливостей соціального стану.

Молодість як певна визначена вікова фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її вікові рамки, пов'язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні фактори мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного ладу, культури та властивих даному суспільству закономірностей соціалізації.

Сучасна молодь довше навчається в школі та, відповідно, пізніше починає самостійне трудове життя, що ускладнює самі критерії соціальної зрілості. Початок самостійного трудового життя, завершення різних форм навчання, набуття професії, одержання політичних прав, матеріальна незалежність від батьків, формування сім'ї – усі ці події, які в своїй сукупності надають людині почуття дорослості. Проте відповідний соціальний статус настає не одночасно з цим, й сама їхня послідовність і символічне значення кожного з них неоднакові в різних соціальних прошарках суспільства. Тому існує певна дискусія навколо хронологічних, вікових границь, зазвичай нижню границю молодості вважають 14 – 16 , а верхню – 25 – 30 років, а в деяких дослідженнях навіть пізнішою.

Не менш важливим, аніж подовження періоду молодості, є ускладнення самого процесу соціалізації. Формування особистості молоді людини здійснюється сьогодні під впливом декількох відносно автономних соціальних факторів, найважливішими з яких є: сім'я (родина), школа, спільнота однолітків (молодіжні організації, різноманітні неформальні, стихійні групи та співтовариства), засоби масової інформації. Вже сама численність цих інститутів і засобів впливу надає особистості, що формується, значно більший ступінь автономії від кожного з них окремо як ніколи в минулому. Організація виховання і навчання молоді за віковим принципом підсилює цю вікову гомогенність, сприяючи виробленню специфічної “молодіжної” самосвідомості і стилю життя (“субкультури”).

Прискорення темпів громадського життя

спричиняє підвищення ролі і значення молоді в суспільно-політичному і культурному житті. Справа не в зростанні чисельності молодих людей, скільки в мінливих соціальних умовах. Чим вищий темп техніко-економічного розвитку, чим швидше обновляються знання, умови праці та побуту, тим помітнішими стають соціально-культурні розходження між поколіннями.

В загальній структурі становлення молодих громадян важливе місце належить школі. Школа покликана формувати нахили трудових резервів, виробничників, виховувати нову соціально активну людину, позбавлену тільки репродуктивних, безініціативних підходів. Школа має виховувати національно свідомих громадян України.

У процесі становлення держави, особливостями соціально-економічних змін, вибір засобів і форм виховання є соціальним явищем. Особлива роль в цьому відношенні належить психологічній науці. В психологічних знаннях в узагальненому виді відбиті уже пізнання психологічні закономірності навчання і виховання, формування особистості людини на різноманітних вікових етапах в умовах різноманітних видів діяльності (гра, навчання, праця), істотні зв'язки в сфері педагогічних і психологічних явищ.

В багатьох випадках психологічні знання використовуються з евристичними цілями для пояснення механізмів ефективності тих чи інших засобів навчання і виховання для передбачення результатів їх застосування.

У вигляді такого механізму спромагаються виступати мотив, потреба, інтерес, самооцінка. Різні психологічні знання використовуються в цілях об'єднання психологічно східних трудових цілей і засобів дії, а також засобів навчання і виховання. Педагогу необхідно засвоїти загальні закономірності розвитку особистості.

Особистість формується під впливом багатьох зовнішніх факторів виховання, соціалізації, самооцінки, самовиховання.

Таким чином, особистість – результат взаємодії зовнішніх впливів з внутрішніми умовами індивіда, до яких відносяться його направленість, спроможності, характер і інші особисті властивості. Психологи досліджуючи психологічний зміст трудового виховання, зокрема, формування всебічно розвиненої особистості засобами праці визначеним показником, за яким судять про зміни, що відбуваються в вигляді особистості під впливом праці. Передусім це дії людини, зміна результативності її праці, відношення до праці, до свого колективу, зміни в його потребах, інтересах, самооцінка і вимоги. Психіка працюючої людини, особливо його

МОТИВАЦІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОСТІ В ТРУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ

відношення до праці, помітно впливає на продуктах її діяльності. Найбільш поширеними засобами дослідження психологічних проблем трудового виховання є спостереження, експеримент, опитування, тести. За допомогою досліджень вивчаються важливі в будь-якому виді праці риси характеру: уважність, самостійність, охайність і, взаємовідносин в дитячому колективі і ряд інших. Багатим джерелом психологічних знань є експеримент.

Проте його використання пов'язане з великими труднощами, по-перше, зміни в особистості діються поступово, по-друге, корисність експерименту, а також зміни в особистості є функцією не одного, а багатьох чинників, які діють в умовах трудового виховання, по-третє – самостійна творча трудова діяльність не передбачає її корекції в процесі експерименту.

Самостійна трудова діяльність особистості – це, перш за все, творча діяльність, яка базується на достатньо розвинутих загальнотрудових і спеціальних уміннях. У практиці загальноосвітньої школи така підготовка швидше виняток, ніж правило, адже орієнтація учнівської молоді на відтворення певної суми знань, засвоєння умінь і навичок, без осмислення їх доцільності і важливості призводить до формування безініціативного виконавця інструкцій, вимог. Практично, школа породжувала покоління таких працівників, які виконували свою роботу лише за командами зверху [1].

Ринкові відносини вимагають особливих психологічних і економічних акцентів у трудовому вихованні учнівської молоді. На перший план виступають такі якості особистості, як самостійність і підприємливість. Важливою умовою підготовки учнівської молоді до вибору професії і трудової підготовки, для сучасних умов є структури економічних відносин, наукових основ, поєднання різних видів наукових соціально-економічних напрямків.

Вироблення методики підготовки молоді до творчої діяльності в умовах ринку, приєднання трудового виховання і розвитку творчих здібностей молоді до реального життя, що позитивно відіб'ється на економіці країни.

При вивченні економіки як науки і її прикладного компоненту в загальноосвітній школі, учні отримують знання, які формують у них погляди на правильний вибір професії. В загальному вихованні дітей і молоді – це засвоєння і дальший розвиток новими поколіннями суспільно-трудового досвіду, підготовка їх до участі в різних галузях виробництва.

Можливості для розвитку якостей особистості

у трудовій діяльності закладені у змісті і характері праці. Порівняння компонентів процесу виробничої праці та навчально-трудова діяльність учнів, вказує на подібні структурні схеми. В обидвох процесах є предмети і засоби праці, технологія, організація і економіка, що через трудові функції особистості забезпечує продукт праці.

Слід відзначити, що ринкова економіка вимагає економічних знань від кожної особистості, яка закінчує навчальний заклад, різного рівня акредитації, а економічна освіта молоді, а потім її економічне виховання шляхом створення умов для застосування економічних знань в процесі праці, і є головним способом морального, естетичного виховання школярів, і, перш за все, їх розумового та фізичного розвитку.

Основна ідея сучасної системи трудового виховання молоді – це поєднання навчання з педагогічно-дошкільною індивідуальною та колективною працею.

Найважливіша умова ефективного трудового виховання молоді полягає у тому, щоб трудова діяльність була соціально, економічно та педагогічно доцільною, формувалося економічне мислення.

Формування економічного мислення – складова частина різнопланового процесу визначеної переорієнтації суспільної свідомості підростаючого покоління. Необхідність у переорієнтації суспільної свідомості викликана новими змінами, які проходять в житті людей, розвитком економіки, переходом до інтенсивного виробництва, широким розвитком різних форм власності та ринкової інфраструктури.

На нашу думку, сам процес виховання молоді пов'язаний з економічною культурою підростаючого покоління, яка формується в умовах розвитку ринкової економіки, при соціальних змінах в суспільстві як результатів діяльності людей у сферах економічного життя [2].

Навчально-виховний процес з економічних проблем молоді необхідно проводити в рамках програмного навчання суспільних і гуманітарних предметів.

У відповідності з професіограмою визначимо два аспекти.

Трудове виховання покликане виробити в учнівської молоді трудові навички та уміння сформувати професійну майстерність, виробничі навички, знаходити задоволення у праці.

Економічне виховання є складною частиною виховання гармонійно розвинутої особистості, має специфічні завдання, принципи, проникає у всі сфери суспільного життя. Ці два напрямки є компонентами формування світогляду.

МОТИВАЦІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОСТІ В ТРУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ

Процес формування наукового світогляду у кожного нового покоління, соціальної групи людей, кожної особистості має свої особливості, визначені рівнем економічного і соціально-політичного розвитку суспільства, характером і формами боротьби суспільних систем на міжнародній арені, національними і сімейними традиціями, особистими якостями людей.

Розвиток науки і техніки, зростання свідомості молоді, зміни, в економічній, суспільній, духовній сферах вимагають постійного вдосконалення виховання в узагальненому сенсі.

У нинішніх умовах ми вважаємо, що економічне виховання передбачає ознайомлення учнів із економікою, і як з історично визначеною сукупністю виробничих відносин, що складають базис суспільства, так і конкретно з економікою як єдиним комплексом, що охоплює усі ланки виробництва.

Економічні знання та виховання молоді необхідне повсякчасно, адже із розвитком ринкової економіки, розвиваються економічні інтереси, діловитість, відповідальність, творчий пошук шляхів поліпшення господарської діяльності.

Необхідно розрізнити виховні впливи, які здійснюються навчальними закладами всіх типів, сім'єю, громадськими організаціями та державними установами, а також неорганізовані, але цілеспрямовані (з боку особистості) виховні впливи масмедіа: радіо, преси, телебачення, культурно-освітніх закладів, літератури і т. інше.

Висновок. Сказане вище вимагає постійного удосконалення змісту навчальних програм з основ наук і особливо, трудового навчання у плані включення до них як компонентів розділів з економічного виховання і розвитку умінь підприємницької діяльності, що вимагають умови ринкової економіки.

Молодь налаштована на пошук сенсу життя та свого місця в ньому, на утвердження себе у

суспільстві. Це дозволяє використати й у вирішенні відповідальних завдань соціально-економічного розвитку країни.

В умовах становлення ринкової економіки, коли розвитку набувають різні форми діяльності, дуже важливо сформувати в учнівської молоді готовність до нових способів господарювання.

Таким чином, не можна вважати, що в нашому суспільстві навколишня дійсність впливає стихійно без відома офіційних джерел виховного впливу на особистість. По суті справи, соціальне оточення у всій його різноманітності формує свідомість людей у тому ж загальному напрямку, в якому організована система виховання.

Основна ідея нової системи трудового виховання в умовах ринкової економіки – поєднанням навчання учнівської молоді з педагогічне доцільною індивідуальною та колективною суспільною і виробничою діяльністю. Тут ми наголошуємо, що одне з найголовніших завдань трудового виховання молоді – це формування усвідомленого ставлення до праці як основи життєдіяльності.

Ось чому економічна освіта молоді, а потім її економічне виховання шляхом створення умов для застосування економічних знань в процесі праці – головний спосіб активізації трудового виховання молодого покоління.

1. Новак О., Вачевський М., Тименко М. *Економічне виховання як основа формування готовності учнівської молоді до самостійної трудової діяльності.* – К.: Інститут педагогіки АПН України, 1997.

2. Тименко М., Вачевський М., Мадзігон В. *Формування готовності учнівської молоді до самостійної трудової діяльності.* – К.: НДІ педагогіки АПН, 1982.

3. Шпак О. *Економічна підготовка педагогічних кадрів в системі безперервної освіти.* К.: Четверта хвиля, 2000.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2012

23 квітня – Всесвітній день книги

Генеральна конференція ЮНЕСКО, яка відбувалася в 1995 році у Парижі, заснувала Всесвітній день книги та авторського права і Премію ЮНЕСКО за пропаганду ідеалів толерантності в дитячій та юнацькій літературі.

